

Montažna gradnja in vidna podoba slovenskih mest in naselij

avtorica **Živa DEU**, Fakulteta za arhitekturo, Zoisova 12, 1000 Ljubljana

izvleček/Abstract

Vsestransko razvrednotenje bivalnega okolja je osnovni vzrok, da so se v svetu oblikovale nove usmeritve, ki temeljijo na drugačnem, naravi in okolju prijaznem, trajnostnem (sustainable development) urejanju prostora. Na podlagi splošnih usmeritev trajnostnega prostorskega razvoja so se oblikovala tudi podrobna vrednostna in normativna določila za urejanje naselij. V njih je urbanistično in arhitekturno delo usmerjeno v načrtovanje skladno z naravnimi danostmi in skladno z za to okolje značilno oblikovanimi, identitetnimi grajenimi strukturami. Študije in podrobne analize so namreč pokazale, da vsebujejo oblikovana merila v preteklosti razvite graditeljske kulture številne vrednote, ki so v skladu z načeli trajnostnega razvoja, njihovo upoštevanje pa je pomembno tudi za ohranjanje vedno bolj pomembnih razlik med oblikovanimi različnimi kulturnimi okolji, ki močno vplivajo na kakovost bivanja. Montažna gradnja je tako kot klasična gradnja sestavni del novih procesov v razvojnem oblikovanju naselij. Da bi dosegli zastavljeni cilj, bodo potrebne korenite spremembe tudi v arhitekturnem oblikovanju montažnih hiš. Njihova današnja arhitektura podoba, posebej tistih stavb, ki jih v našem prostoru postavljamo neposredno prenesene in tujih okolij, namreč ni prilagojena v slovenskem prostoru raznolikim naravnim danostim in obstoječim, značilnim grajenim strukturam.

General degradation of the living environment is the basic reason for the formation of new directions on the international level, which are based on different, nature and environment friendly, environment sustainable settling of the space. On the basis of sustainable development's general directions of the space, new, also detailed valuable and normative definitions for organizing settlements have been formed. The urban and architectural work in them is directed to planning accordant with given natural possibilities and in accordance with the typically formed and identically built structures (the entire protection of building heritage). The studies and detailed analyses have shown that comprised standards of the developed-in-the-past building culture, consist of numerous valuable characteristics, which are in accordance with the principles of constant development, their consideration is also important for the preservation of the more and more important differences between the existing diverse cultural environments. Prefabricated building, just like classical building, is a constituent part of new process in developmental forming of settlements. To attain the aim, radical changes in the architectural design of prefabricated houses will be needed, because their architecture nowadays is global, cosmopolitan and not adapted to the different natural conditions and

to the existent, typically built structures in the Slovene space.

Ključne besede: naravni viri v bivalnem okolju, vidna podoba bivalnega okolja, urbana merila, arhitekturna merila, montažna gradnja

Key words: natural resources in living environment, urbanhitectural measures, prefabricated building

1. Uvod

»Lepa je naša dežela! – imamo navado reči samemu sebi, prijateljem tujcem in pri tem nas kanec zadovoljivo bahaškega ponosa upravičeno greje: vemo, da govorimo resnico. Lepa je ta naša Slovenija, lep je ta košček sveta v srcu Evrope na križpotju cesta od hladnega severa k toplemu jugu, za soncem od vzhoda proti zahodu. Lepota se je naselila vsepovsod: v pomursko ravnino, na mogočne vence gora, v zamaknjene gorenjske doline, na valujoče, veselo neresne dolenske griče, na teransko bridki Kras, k oknu sinjega Jadranskega morja, za pest zemlje, a polno prgišče lepega.« (Pavček, 1979).

Slovenci se radi pohvalimo, da je ni lepše dežele kot je naša. Toda ali je lepota naše dežele, njenih raznolikih naravnih in kulturnih krajin, večna in sama po sebi umevna? Ali res lahko počnemo s prostorom karkoli, pa bo ta trditev še vedno držala?

Gotovo ne. Trditev je postavljena na osnovi številnih razčlenitev vplivov sodobnega razvoja na bivalno okolje, s katerimi strokovnjaki dokazujejo stanje in opozarjajo na posledice, ki jih bo nadaljevanje takšnega razvoja imelo na kakovost bivanja.

2. Kakovost bivanja

V analizah, ki so jih izdelali strokovnjaki, dejavni na različnih delovnih področjih, beremo, da razvojne spremembe naših naravnih in kulturnih krajin že dolgo niso več kakovostne. Posebej opazna je degradacija gosto naseljenega bivalnega okolja, v katerem se številne neracionalnosti in neskladnosti kažejo v poškodbah naravnih virov: v prekomerni onesnaženosti zraka, vode in prsti (Pirc, 1996; Plut, 2004). V Sloveniji živi »v preveč in nedopustno onesnaženih mestih okoli 650.000 ali tretjina vseh prebivalcev, oziroma 65 % mestnega življa. One-

snaženo je ozračje, prst in biosfera. Nič manj neprimerne niso vodne razmere. Stanje je resno, saj leži večina mest ob bregovih onesnaženih rek, nad vodonosniki s podtalnico ali na območjih s kraškimi vodnim pretakanjem. Sedaj le sedmina prebivalcev Slovenije živi ob rekah, katerih voda je primerna za ribogojstvo ali namakanje polj« (Plut, 1999).

Poleg poškodovanih naravnih virov se tokovi negativnega razvoja, ki postopoma krhajo življenjsko okolje v mestih in drugih manjših naseljih, kažejo tudi v razvrednoteni vidni podobi.

Z nesmotrno urejenimi urbanimi prostori, z nepravilnimi in pogosto s strokovno vprašljivimi posegi v obstoječa poselitvena jedra (Dimitrovska Andrews, 2005), s poplavo nedomiselnosti zasnovanih objektov, ki dnevno vznikajo v naseljih in na naselbinskih robovih, postaja likovno okolje notranjih delov naselbinskih struktur in likovna podoba naselij v kulturni krajini vse bolj kaotična. Z likovno neskladnim preoblikovanjem naselij in kulturne krajine pa je tesno povezana izguba arhitekturne identitete in z njo povezana kulturna degradacija. »V naših mestih in naseljih sta se spremenila zlasti silhueta in naselbinski rob. Nove stolpnice, tovarniški dimniki in neustrezno locirani drugi objekti kazijo ali prikrivajo prvotne dominante – gradove in cerkvene stolpe. Strokovne in javne ocene opozarjajo, da se pri takšnem spreminjanju in rasti mestnih naselij izgublja tradicionalna urbana in krajinska identiteta ter uničuje etnografska dediščina.« (Pogačnik, 1999)

V zadnjem razvojnem obdobju vidno degradacijo mestnih podob in podob manjših naselij v kulturnih krajinah stopnjuje tudi gradnja enodružinskih stanovanjskih hiš. Razen redkih izjem se enodružinske hiše, združene v predmestne stanovanjske soseske ali samostojno postavljene na robove manjših

naselij ali razpršeno razpostavljene po prostoru, likovno ne vključujejo v obstoječe, razpoznavno kakovostne, identitetne¹ grajene strukture.

Likovni odklon, ki rahlja urbani red in v prostor vnaša kaos, je posledica neupoštevanja oblikovanih stavbnih meril, ki so lastna podedovanim in identitetnim grajenim strukturam. V obstoječe identitetne urbane in arhitekturne stvaritve vpeta merila so se namreč razvila z upoštevanjem naravnih danosti in povezano in odvisno od kulturnega in gospodarskega razvoja.

Tako pod identiteto nekega prostora, naselja ali stavbe razumemo sklop kakovostnih lastnosti, lahko rečemo tudi ožjih identitet, ki dajejo temu prostoru, naselju ali stavbi posebno pojavno obliko, po kateri jih je mogoče ločiti in razpoznati od drugih prostorov, naselij ali stavb. Identiteta prostora, naselja stavbe je po definiciji Petra Fistra "inventar inventarjev kvalitet, ki šele v medsebojni, povsem specifični hierarhični povezavi tvorijo celostno podobo te identitete." (Fister, 1993).

Poleg z obstoječo strukturo neskladnega razvoja, ki likovno degradira bivalno okolje, se z neupoštevanjem v prostoru vzpostavljenih urbanistično oblikovalskih meril briše kakovostna urbana in arhitekturna prepoznavnost mest in oblikovanih kulturnih krajin. Tradicionalni vzorec poselitve z v prostoru razporejenimi in značilno oblikovanimi grajenimi strukturami, naselji in stavbami, ki so funkcionalno kakovostno povezane z naravnimi danostmi in v likovnosti kažejo naš lasten

1. Ker se pojem identiteta (prostora, naselja, stavbe) v literaturi in v pogovornem strokovnem jeziku uporablja različno, se mi zdi pomembno pojem, predvsem zaradi ključnega pomena, ki ga ima v raziskavi, predstaviti v uporabljeni zvezi. Pojma identitete ne obravnavam v pomenu istovetnosti, identičnosti, istosti, popolne enakosti dveh stvari, kot je razloženo v slovarju tujk (Veliki slovar tujk, 2002), ampak kot seštevek kakovostnih vrednosti, sestavljenih iz posebnosti, enosti, individualnosti.



□ **Slika 1.** » Logika tradicionalne gradnje je zaradi specifičnih lokalnih pogojev v svoji izvorni obliki izhajala iz razumnega premisleka in je v tem racionalna še danes, medtem ko je skoraj vsa novogradnja tako v načinu postavitve, v ureditvi parcele kot v organizaciji novodobne domačije in v izboru gradiv nedomišljena in neracionalna! Zlahka lahko ugotovimo, da številna novogradnja tudi tehnološko ni napredna« (Koželj, 1999).



□ **Slika 2.** »Novo stavbarstvo danes, globalno oblikovano, predstavlja v razvoju določenemu prostoru prilagojenih grajenih struktur največjo diskontinuiteto, ker se opira na shematično posnemanje trenutno modnih tujih rešitev. Nasprotno od današnjih graditeljev so stavbeniki v preteklosti sodobne usmeritve v arhitekturnem oblikovanju, uveljavljene v širšem prostoru (arhitekturni stili) spretno prilagodili domačemu okolju in ustvarili našemu prostoru lastno arhitekturo« (Mlinar, 2001).

kulturni razvoj, ki je gradil na sprot-nem prilagajanju široko uveljavljenih in v visoki arhitekturi priznanih meril lepega, izginja.

Zanemarjanje v prostoru gradnje obstoječega urbanizma in arhitekture pa poleg oblikovnega neskladja med obstoječim in novim odkriva v novem, posledično prav zaradi neupoštevanja v prostoru obstoječih gradbenih meril, razvitih z izkustvenim upoštevanjem naravnih danosti, tudi okoljsko potratnost in neracionalnost.

Posledica razvrednotenega stanja je padeč kakovosti bivanja v velikem delu poseljenega slovenskega prostora.

2. Strategija prostorskega razvoja Slovenije - trajnostni razvoj in kulturna raznolikost

Občutljivi ljudje in strokovnjaki so orisane poškodbe prostora zaznali že zgodaj, v drugi polovici XX. stoletja, v

zadnjih letih pa je tej zavesti sledila tudi slovenska država.

Z namenom, da izboljša stanje v urejanju prostora in ga uskladi z mnogimi normativnimi in vrednostnimi dokumenti o trajnostnem razvoju in ohranjanju kulturne raznolikosti, sprejetimi v okviru Združenih narodov, Evropske unije in Sveta Evrope², je Ministrstvo za prostor leta 2004 izoblikovalo Strategijo prostorskega razvoja Slovenije. V tem dokumentu je v poglavju, ki govori o razvoju mest in drugih naselij, zapisano:

2. Nove mednarodne usmeritve v urejanju prostora v skladu z načeli trajnosti so že postale sestavni del naših normativnih in vrednostnih dokumentov. Med obstoječe normativne dokumente štejemo ustavo, zakone (Zakon o urejanju prostora, Zakon o urejanju naselij in drugih posegov v prostor, Zakon o graditvi objektov, Zakon o varstvu okolja ...). Strategijo prostorskega razvoja Slovenije ter ratificirane mednarodne dokumente. Med vrednostna izhodišča pa predvsem številne mednarodne dogovore o novem bodočem urejanju poselitve in naselij (Agenda za spremembo, Agenda 21 za Slovenijo, Agenda Habitat, Carigradska deklaracija o mestih in drugih naseljih, Irska deklaracija ...) in tudi rezultate raziskav, ki so bile o urejanju naselij in načrtovanju posegov v njih izdelane v zadnjem obdobju (Urbanistični inštitut, Geografski inštitut, Fakulteta za arhitekturo).

»Pri načrtovanju in urejanju mest in drugih naselij se stremi k urejanju in prostorsko uravnoteženem in oblikovno skladnem razvoju posameznega naselja tako, da se zagotavlja arhitekturna prepoznavnost.

Arhitekturna prepoznavnost se odraža v regionalnih urbanističnih in arhitektonskih značilnosti območij. Pri prenovi, načrtovanju, oblikovanju in urejanju naselij se upošteva ohranjeno in prepoznavno kulturo stavbarstva preteklih obdobj in pri tem uravnovesi sodobna tehnološka in oblikovna izhodišča z obstoječimi vrednotami«.

Odlično oblikovana usmeritev varstva naravnih danosti in varstva kulturnih raznolikosti v stavbarstvu kulturnih krajin, ki je podprta še z najnovejšo mednarodno Konvencijo o ohranjanju kulturne raznolikosti, sprejeto pred dobrim mesecem, natančneje 20. oktobra 2005, na konferenci OZN v Parizu, temelji na razvitem odnosu novega do starega, na odnosu, ki skuša prepo-

znana stavbna merila in vrednote od včeraj prilagoditi za danes in jutri.

V nasprotju z okoljeobremenjujočim procesom arhitekturne globalizacije, ki vedno bolj uničuje raznolikost kulturnih krajin sveta, trajnostni razvoj temelji na kakovostnem dialogu med starim in novim, na dialogu, ki uspešno povezuje med seboj univerzalno civilizacijske in avtohtono kulturne vidike gradnje. Uspešen dialog pa je mogoče vzpostaviti le z upoštevanjem sodobnih smernic in pravil ob poznavanju kakovostnih in trajno uporabnih vrednosti obstoječega. Skratka bolj se moramo poglobiti v tradicijo gradnje prostora in v izkušnje drugih, ki nas lahko marsikaj naučijo.

Iz zapisanega se sam izlušči sklep, da je skladnost gradbenih posegov z naravnimi danostmi, kulturnim, socialnim in gospodarskim razvojem ter skladnost z obstoječo identitetno urbano in krajinsko podobo pomembna vrednota, ki prispeva h kakovosti življenja in je v skladu z novimi okoljevezdržnimi - »trajnostnimi« načeli razvoja.

Kakovostno okolje je torej zdravo in lepo (estetsko) okolje, ki ga bomo v bodočnosti dosegli le z usklajenostjo gradbenih posegov z naravnimi danostmi in obstoječimi identitetnimi grajenimi strukturami, tako v mestih kot v vseh manjših naseljih. Usmeritve, ki jih kot kakovostno merilo za posege v prostor slovenska zakonodaja in drugi normativni dokumenti že vključujejo, so doslej očitno premalo upošteevane in v celoti neupošteevane tudi pri snovanju razvoja industrije montažnih lesenih gradenj.

3. Montažna gradnja in udejanjanje trajnostnega razvoja grajenih struktur

3.1 Presoja obstoječega

Lesena montažna gradnja naj bi v bodočem razvoju, predvsem zaradi števil-

nih prednosti, ki jih ima, pripomogla k uveljavljanju usmeritev trajnostne gradnje.

Lesena montažna gradnja namreč:

- s svojo proizvodnjo in uporabo kar se da malo onesnažuje okolje in uničuje naravne vire,
- je izdelana iz avtohtonega in dokazano trajnega, zdravega in lahko obnovljivega in za vzdrževanje primerne gradiva,
- je zdrava, hitra, serijska in funkcionalno prilagodljiva.

Vse našete kakovosti namreč najdemo opisane in predstavljene v številnih katalogih, prospektih in drugih predstavitev, pri katerih proizvajalci montažnih hiš kupce seznanjajo s svojimi izdelki. Zanimiva pa je ugotovitev, da med naštetimi kakovostmi ne najdemo nobene informacije ali zapisa o možnostih prilagajanja montažne gradnje kulturnim značilnostim okolja. Prav to pa je tisti, še posebej za individualno stanovanjsko gradnjo tako pomemben element, brez katerega si ni mogoče zamisliti razvojne ohranitve razporejenih različnosti obstoječe, identitetne urbane in naselbinske strukture.

Ker pa gre pri montažni gradnji večinoma za tipske projekte, ki se ne načrtujejo, proizvajajo in prodajajo (kataloška prodaja) za vnaprej določen ali poznan prostor, je to v smislu prilagajanja okoljski in kulturni raznolikosti njihov ključni problem.

Še več: najbolj promovirani tipi hiš se skušajo približati populističnemu okusu mas, ki temelji na čudni zmesi medijskih, televizijskih ali »pri sosedu« videnih vplivov. Njihova končna podoba je z dodanim individualnim okusom uporabnika v večini primerov osladno »kičasta«.

In da imajo neosveščeni in od široke ponudbe zbegani kupci montažnih hiš

še več težkega dela pri izbiri svojega doma, so se danes k izboru slovenskih proizvajalcev pridružile še montažne hiše, izdelane v Kanadi, na Finskem, Nizozemskem, v Nemčije in tako dalje, hiše, ki so v naš prostor prispele vzporedno z globalizacijo trgovine in so oblikovane za umestitev v povsem tuja kulturna okolja. In če »kanadsko brunarico«, ki se sicer v podrobnosti močno razlikuje od masivnih lesenih hiš, razvitih in identitetnih v našem bivalnem okolju, likovno še nekako sprejmemo na samem, sredi hribovskega gozda, te stavbe zagotovo ne smemo umestiti na rob strnjenih primorskih, kraških ali brkinskih vasi; ne sodijo niti v ansamble samotnih kmetij nekje na Kozjaku, Pohorju ali v pobočjih Pece in Uršlje; še manj pa so te tipske montažne stavbe uporabne za dopolnjevanje urbane strukture v razvitih občestnih naseljih v ravninskih predelih Slovenije.

Pravzaprav je katerakoli tipska hiša, ki se izbira in kupuje po katalogu brez poznavanja in upoštevanja v prostoru gradnje uveljavljenih urbanistično oblikovalskih meril, hiša, ki se kupuje kot »potrošni« material, npr. avtomobil, neuporabna kot sestavni del in nadgradnja naše, v šest tisočih naseljih

3. Kot informacijo naj navedem, da večina tujih zakonodaj, ki se pri posegih v prostor tudi dosledno spoštujejo, že daljše obdobje ureja posege v prostor in gradnjo objektov v sozvočju z novimi usmeritvami, mnoge med njimi celo zahtevajo ob presojah vplivov na okolje tudi ocene ali posegi, in novi objekti ohranjajo, nadgrajujejo (kontinuiteta identitete) ali degradirajo urbano in krajinsko podobo.

V Zakonu o načrtovanju in gradnji, ki je bil leta 1987 sprejet na švedskem, v deželi, ki nam je gotovo lahko vzor v urejanju prostora, poselitve in naselij, je v tretjem poglavju, z naslovom Zahteve pri gradnji objektov, v prvem členu zapisano: »Zgradbe je treba locirati in oblikovati usklajeno z značilnostmi mestne in podeželske krajine ter naravnimi in kulturnimi vrednotami območja. Objekti morajo biti oblikovani in barvani ustrezno njihovemu značaju in morajo izražati kakovostno celoto«. Posebej so v desetem členu izpostavljeni obstoječi objekti: »Prenove in druge spremembe zgradb je treba izvesti tako, da so ohranjene posebne značilnosti objektov in njihova gradbeno-tehnična, zgodovinska, kulturno zgodovinska, pojavnostna in umetniška vrednost. Morebitni prizidki, morajo izpolnjevati zahteve iz prvega člena« (švedski zakon o načrtovanju in gradnji, 1990).



- **Slika 3, slika 4 in slika 5.** Arhitektura montažnih hiš, takšna kot jo danes ponujajo na tržišču izdelovalci (izjeme potrjujejo pravilo) in trgovci, je ali globalna, kozmopolitska ali pa je izdelana prilagojeno tujim naravnim danostim in kulturnim okoljem (Finska, Kanada, Nemčija ...). V obeh primerih je brez tiste, za individualno stanovanjsko gradnjo tako pomembne vezi med naravnimi danostmi, kulturnim okoljem in identitetno urbano in naselbinsko strukturo, tisto strukturo, ki v slovenskem prostoru sooblikuje razpoznavno različnost kulturnih krajin.

in vsaj tisoč letih oblikovane in tako zelo različne identitetne arhitekture, arhitekture v kateri so objekti tako fantastično postavljeni v krajino in so z oblikovanjem tako iskreno predstavljeni avtohtoni materiali in stopnja nam lastnega umetniškega razvoja.

Brez posebnega prilagajanja so tipsko izdelani montažni projekti neprimerni tudi za preoblikovanje degradiranih urbanih območij ali za oblikovanje nizkih strnjjenih sosesk v mestih.

3. 2 Montažna gradnja v procesu udejanjanje trajnostnega razvoja

Iz zapisanega sledi, da je prihodnost razvoja lesene montažne gradnje in uspešne prodaje, kar je cilj vseh slovenskih proizvajalcev, :

- v kakovostno oblikovanih urbanističnih načrtih³, ki bodo z zavezami onemogočili prodajo montažnih hiš, izdelanih in oblikovanih v tujih in za tuja kulturna okolja (Konvencija OZN o ohranjanju kulturne raznolikosti) in
- v premišljeni izdelavi različnih sestavljivih in prilagodljivih elementov, ki bi jih v tovarnah zaposlene skupine sposobnih strokovnjakov, z znanji in dobrim

poznavanjem slovenskega stavbarstva, sestavljale v raznolike arhitekture, ki bi se sprotno prilagajale danemu prostoru, njegovim naravnim danostim, grajenim strukturam ter načinom življenja in dela bodočih prebivalcev.

V dokaz možne izpeljave zadnje trditve je bila kot vzorčni model izpeljana mednarodna arhitekturna delavnica. Pobudnik delavnice, izdelovalec montažnih hiš Riko hiše iz Ribnice pri Kočevju, je k sodelovanju pritegnil Fakulteto za arhitekturo v Ljubljani in Fakulteto za arhitekturo v Benetkah. Cilj delavnice, z naslovom "Riko hiša za raznolikost slovenskega prostora", je bil preseči ugotovljene pomanjkljivost v oblikovanju montažnih hiš in v medsebojnem dialogu prepoznana stavbna merila in vrednote od včeraj prilagoditi za danes in jutri.

Še enkrat ponavljam, v nasprotju s procesi globalizacije, ki vedno bolj uničujejo raznolikost kulturnih krajin sveta, trajnostno urejanje grajenih struktur izvira iz dopolnjevanja kulture stavbarstva, ki univerzalno civilizacijske in avtohtono kulturne aspekte gradnje uspešno povezuje med seboj. Usmerja se v načrtovanje varstva, prenove in novogradenj, s katerimi ohranjamo in

dopolnjujemo spoznano tradicionalno krajinsko, urbano in stavbno identiteto našega prostora. S tem stavbni fond funkcionalno, tehnično in likovno nadgrajujemo ter ponovno vzpostavljamo pretrgano kontinuiteto v razvoju urbane kulture.

Novi posegi v skladu s takimi smernicami snujemo tako, da z znanji sedanjosti oplemenitimo modrosti preteklosti, ustvarjamo pa ljubeznive in radostne, ne pa bahaške arhitekture, kot se je izrazil Danilo Fürst, Plečnikov učenec in eden najkvalitetnejših arhitektov XX. stoletja pri nas. Slednji je bil po vojni tudi eden od pionirjev montažne gradnje in prav ta je bila pri pričujočih projektih tista posebna tema, ki jo je narekovala proizvodnja pri tovarni Riko hiše.

Z njihovo tehnologijo izdelanih lesenih masivnih sten in montažnega načina sestavljanja smo poskušali oblikovati preproste enodružinske hiše, ki bi upoštevale merila in vrednote v izbranem prostoru razvitega identitetnega stavbarstva.

Zato se je pot posameznikovega snovanja pričela pri analizi značilnosti izbrane lokacije oz. širšega prostora, v katerega je umeščena. šele po razumevanju osnovnih principov obravnava-

nega prostora so se študentje podali na pot iskanja ustreznih rešitev.

Razpon študij je vseboval krajinske in urbanistične analize, umeščanje objektov v morfologijo naselij, njihovo kontekstualno oblikovanje, spoznavanje in prilagajanje Rikovi tehnologiji gradnje, kombiniranje lesa in ostalih materialov (lesena hiša ni enako primerna za vse pokrajine), pri nekaterih pa celo raziskovanje inventivnih in ekoloških fasadnih pasov ter detajlov hiše. Skupinski ustvarjalni proces delavnice je izoblikoval pestro paleto dvanajstih zanimivih hiš, ki segajo od Prekmurja do Krasa in od Bovškega in Gorenjske do Kolpe. Seveda z legitimno različnimi uspehi, ki ustrezajo individualnim angažmajem, talentom in nagnjenjem posameznih študentk/tov. Vsi tisti, ki so prispeli do konca delavnice - do razstave, so izdelali tudi makete svojih predlogov.

Kulturnim krajinam prilagojene zasnove razstavljenih arhitektur, ki so v leseni montažni tehniki oblikovane v skladu z načeli in usmeritvami trajnostnega razvoja, so lahko za zgled slovenskim iskalcem lastnih domov, proizvajalcem montažnih in tipskih hiš pa tudi marsikateremu projektantu.

4. Sklep

Za višjo kakovost bivanja, ki je povezana z varstvom v prostoru vrednega, oblikovane kulturne krajine in grajenih struktur, bo treba bolj kot doslej, da ne bo prepozno, trdno stati za sprejeto vizijo prostorskega razvoja. Nesporno lahko k zavedanju, da je prenova degradiranih kulturnih krajin cilj, »ki se lahko uresniči prek napredovanja, ki je hkrati tudi vrnitev: prav izvorno je tisto, ki jamči, legitimira in potrjuje nov.« (Tafari, 1992). V spodbudo in dokaz, da so zapisana priporočila izvedljiva, v sklepu predstavljamo nekaj uspešnih rešitev. □

literatura

- 1. Deu, Ž.** Celovito varstvo grajenih struktur v načrtovanju razvoja slovenskih kulturnih krajin. Prostorske znanosti za 21. stoletje. Ljubljana. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, 2004.
- 2. Deu, Ž.** Vidna podoba montažnih hiš- »Disneyland po slovensko«. Priloga revije Les. Ljubljana, 2000.
- 3. Dimitrovska Andrevs, K.** Vloga urbanističnega oblikovanja pri notranjem razvoju naselij. Urbani izziv, letnik 16, št. 1. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije, 2005.
- 4. Pirc Velkavrh, A.** Okolje v Sloveniji 1996. Ljubljana. Ministrstvo za okolje in prostor, 1999.
- 5. Pavček, T.** Predgovor. Kmacl, M. Zakladi Slovenije. Ljubljana. Mladinska knjiga, 1979.
- 6. Koželj, J.** Zakaj izgineva kraška avtentična arhitektura? Kras, št. 32-33. Ljubljana. Mediacarso, 1999.
- 7. Mlinar, Z.** Ponuja se možnost obogatitve in osiromašenja. Delo, priloga Znanost in razvoj. Ljubljana. Delo, 06. 06. 2001.
- 8. Mušič, V. B.** Ideal olajšati in osmiseliti življenje. Delo, priloga Izzivi. Ljubljana. Delo 03. 01. 2000.
- 9. Pluž, D.** Tipologija in okoljevarstvene usmeritve v večjih pokrajinskih degradiranih območjih Slovenije. Prostorske znanosti za 21. stoletje. Ljubljana. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, 2004.
- 10. Pogačnik, A.** Pomembna je tudi podoba mesta. Mesta in urbanizacija, zbirka Usklajeno in sonaravno št. 3/1999. Ljubljana. Svet za varstvo okolja Republike Slovenije, 1999.
- 11. Tafari, M.** Benetke in renesansa. Ljubljana. Knjižna zbirka Krt, 1992.
- 12. Strategija prostorskega razvoja Slovenije.** Ljubljana. Ministrstvo za okolje in prostor, 2004.

kratke vesti

O izzivih kitajskega gospodarstva v slovenščini

Kitajska že dolgo ni več oddaljena država na drugem koncu sveta, ampak kot hitro rastoče in naglo spreminjajoče se gospodarstvo k hitrim spremembam sili tudi preostali svet. O tem, kakšne izzive prinaša Ameriki in drugim državam po svetu, govori knjiga China, Inc., How the Rise of the Next Superpower Challenges America and the World, avtorja Teda C. Fishmana, novinarja in nekdanjega poslovneža. V slovenščini jo je z naslovom Kitajski izziv, vpliv nove velesile na Evropo in svet na nekaj manj kot 390 straneh in v nakladi tisoč izvodov izdala založba Orbis, naprodaj pa je po 8.900 tolarjev.

Alpos odprl proizvodni obrat v BiH

V tovarni cevi Unis iz Prnjavorja (BiH) so odprli proizvodni obrat, ki bo posloval v okviru družbe Tvornica cijevi Alpos iz Prnjavorja. V gradnjo je Alpos vložil 5,3 milijona evrov. Ob odprtju je predsednik uprave Alposa Miran Bevc dejal, da v družbi načrtujejo večino proizvodnje preseliti v Prnjavor. Alpos ima v lasti 90-odstotni delež v družbi Tvornica specialnih cijevi Unis, ob nakupu pa so se morali zavezati, da bodo v družbo vložili šest milijonov evrov in v prihodnjih treh letih zaposlili 30 delavcev.